

ПИТАННЯ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЇ В РІЗНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ

Досліджено ступінь розгляду в періодичній і науковій літературі питань з обліку операцій з нарахування амортизації

Постановка проблеми. Питання амортизації є актуальним на сьогоднішній день, оскільки амортизація як економічна категорія та складова фінансово-господарської діяльності підприємства завжди була та залишається однією із центральних тем, що знаходиться на перехресті науки та практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам сутності амортизації, її економічному значенню, методам нарахування та їх удосконаленню присвячена велика кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема: С.М. Євтушенка, Я.В. Ошмаріна, Н.Г. Виговської, Ю.М. Курдукової, О.І. Костюкової та ін. Однак нездійсненим є комплексний аналіз попередніх напрацювань науковців, присвячених даній проблематиці, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є аналіз ступеню висвітлення питань обліку операцій з нарахування амортизації у різних літературних джерелах та визначення проблемних питань, що потребують подальшого вирішення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проблеми обліку амортизації є предметом особливої уваги економічної науки, оскільки амортизація одночасно виступає в якості витрат виробництва та джерела відтворення і, як наслідок, впливає на широке коло економічних показників: собівартість, ціну, прибуток, податки, кількісні та якісні оцінки виробничого потенціалу тощо. При цьому її актуальність обумовлена, в першу чергу, існуванням значної кількості невирішених проблемних питань, що час від часу з'являються із прийняттям чергових недосконалих нормативно-правових актів. У зв'язку з цим, для більш ґрунтового дослідження обліку операцій з нарахування амортизації проаналізуємо ступінь розкриття даного питання у періодичних виданнях за останні 5 років, результати аналізу узагальнимо в табл. 1.

Таблиця 1. Висвітлення проблеми обліку операцій з нарахування амортизації основних засобів у періодичних виданнях

№ з/п	Журнал	Кількість статей щодо обліку операцій з нарахування амортизації основних засобів					Разом
		2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	
1	Баланс	3	14	10	6	6	39
2	Бізнес-бухгалтерія	4	9	18	5	6	42
3	Бухгалтер	6	11	7	2	4	30
4	Бухгалтерський облік і аудит	1	1	-	1	-	3
5	Вісник податкової служби України	8	2	1	4	3	18
6	Все про бухгалтерський облік	12	18	16	12	9	67
7	Галицькі контракти (Дебет-Кредит)	7	10	10	1	1	29
8	Главбух	-	-	-	4	7	11
9	Облік і фінанси АПК	1	2	-	-	-	3
10	Фінанси України	2	1	1	-	1	5
11	Школа професійного бухгалтера	-	7	-	-	-	7

Разом	44	75	63	35	37	254
--------------	----	----	----	----	----	-----

Аналізуючи дані табл. 1, слід зазначити, що в розглянутих періодичних виданнях більшість статей, присвячених обліку операцій з нарахування амортизації, розміщені в журналах, що призначені для бухгалтерів-практиків, а саме: “Баланс” – 39 статті, “Бухгалтер” – 30, “Все про бухгалтерський облік” – 67, “Галицькі контракти (Дебет-Кредит)” – 29. Однак, вирішення теоретичних проблем обліку операцій з нарахування амортизаційних відрахувань належного відображення у періодичній літературі не знайшли. Зокрема, протягом 2007-2011 років в таких авторитетних науково-практичних виданнях як “Бухгалтерський облік і аудит” опубліковано лише 3 статті, “Фінанси України” – 5.

Прослідкуємо динаміку випуску статей у досліджених періодичних виданнях протягом 2007-2011 років (рис. 1).

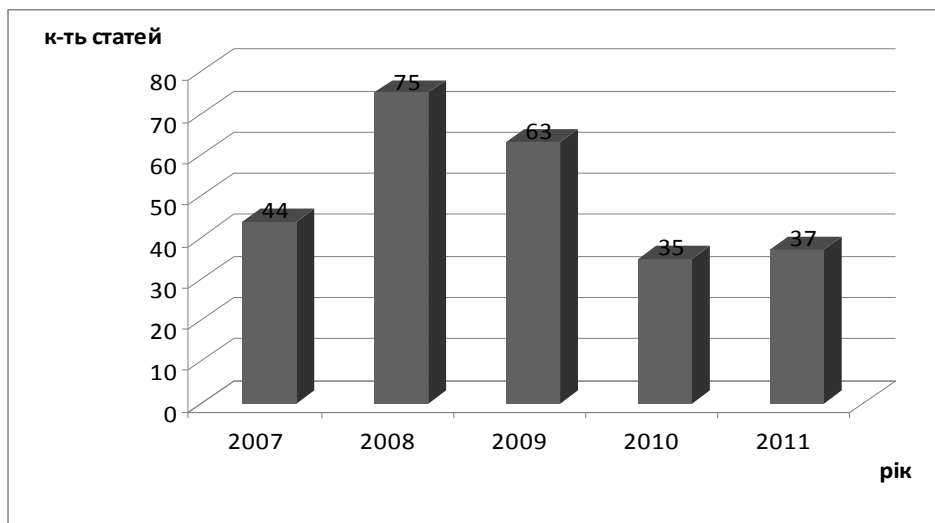


Рис. 1. Динаміка випуску публікацій за період з 2007-2011 рр.

Отже, аналіз даних рис. 1 показує періодичне зростання кількості опублікованих статей стосовно обліку операцій з нарахування амортизації у досліджених журналах. Зокрема, у 2008 р. значна кількість статей у розглянутих виданнях, присвячена питанням амортизації, а саме 75, що обумовлено зосередженням особливої уваги на даних аспектах. Крім того, така ситуація зумовлена складним становищем, пов'язаним із необхідністю технічної модернізації виробників, а також із завданням подолання фінансової кризи і труднощами перехідного періоду. З 2008 року кількість публікацій поступово знизилася, однак, вже у 2011 році виникає нова хвиля зростання публікацій у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу та внесенням постійних змін до нього, що на практиці викликає багато суперечностей та протиріч. Таким чином, спостерігається тенденція підвищеного інтересу науковців до проблем обліку операцій з нарахування амортизаційних відрахувань, що пов'язано з актуальністю даної проблематики.

З метою визначення особливостей та сучасного стану дослідження амортизації в економічній науці, проаналізовано дисертаційні роботи, які були захищені в Україні та Російській Федерації за період з 2000 року по 2011 рік.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що впродовж 2000-2011 років українськими вченими захищено 14 дисертацій, а російськими науковцями – 29 дисертаційних досліджень. При цьому всі зазначені

дисертаційні роботи підготовлені на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Отож, загалом протягом періоду, що аналізується, захищено 43 українських та російських дисертацій, що свідчить про актуальність досліджуваної тематики, значний інтерес науковців, а також наявність проблемних питань, що потребують вирішення.

Розглянуті дисертаційні дослідження були підготовлені вченими по різних спеціальностям економічних наук. Аналіз в розрізі спеціальностей відображений в табл. 2.

Таблиця 2. Аналіз дисертаційних досліджень в розрізі спеціальностей

Шифр спеціальності	Назва спеціальності	Кількість дисертацій	
		Україна	Росія
08.00.01	Економічна теорія	-	1
08.01.01	Економічна теорія	1	-
08.00.04	Економіка та управління підприємствами	4	-
08.00.05	Економіка та управління народним господарством	-	10
08.00.08	Гроші, фінанси і кредит	1	-
08.00.09	Бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності)	2	-
08.00.10	Фінанси, грошовий обіг і кредит	-	4
08.00.12	Бухгалтерський облік, статистика	-	14
08.04.01	Фінанси, грошовий обіг і кредит	2	-
08.06.01	Економіка, організація і управління підприємствами	2	-
08.06.04	Бухгалтерський облік, аналіз та аудит	2	-
Загальна кількість		14	29
Разом		43	

Виходячи з даних табл. 2, можна зробити висновок, що дисертаційні роботи з питань амортизації виконувалися за різноманітними спеціальностями. В Україні найбільшу кількість дисертацій, а саме 4 роботи, захищено за спеціальністю 08.00.04 - "Економіка та управління підприємствами". За даним напрямом працювали Н.М. Ваніна з проблем адаптації механізму амортизації основного капіталу підприємств до особливостей перехідної економіки (Одеса, 2008 р.), Г.Б. Асмолова з питань удосконалення амортизаційного механізму регулювання відтворення основних виробничих фондів підприємства (Маріуполь, 2008 р.), Т.В. Загорська з проблем амортизаційної політики машинобудівного підприємства в системі антикризового управління (Львів, 2010 р.), І.А. Чистякова з питань економічного стимулювання відтворення основних засобів в амортизаційній політиці житлово-комунальних підприємств (Харків, 2010 р.). Однак слід зазначити, що за спеціальністю 08.01.01 – "Економічна теорія" виконано лише 1 дисертацію, а саме Н.О. Дугієнком з проблем амортизаційної політики (Київ, 2007 р.). Крім того, тільки одну дисертаційну роботу було захищено за спеціальністю 08.00.08 – "Гроші, фінанси і кредит". Дана робота була виконана О.В. Вієцькою з проблем формування системи податкової амортизації основних засобів в Україні (Донецьк, 2010 р.).

У свою чергу, в Росії найбільшу кількість дисертацій захищено за спеціальністю 08.00.12 – "Бухгалтерський облік, статистика". За даною спеціальністю було захищено 14 дисертаційних досліджень. У такому напрямі працювали: А.С. Нечаєв стосовно бухгалтерських стандартів щодо обліку

амортизації основних засобів (Іркутськ, 2002 р.), І.Ф. Сефєрова з проблем фінансового, податкового та управлінського обліку амортизації необоротних активів (Ростов-на-Дону, 2002 р.), Б.А. Авер'янов з проблем обліково-аналітичного забезпечення системи управління амортизацією основних засобів (Казань, 2004 р.), А.Д. Голощапов з питань щодо облікових моделей нарахування амортизації основних засобів (Санкт-Петербург, 2004 р.), А.М. Лісенков з проблем амортизації основних засобів (Москва, 2004 р.), А.В. Соколовський з питань обліково-контрольної системи формування амортизаційної політики на підприємствах агропромислового комплексу (Орел, 2005 р.), Ю.М. Курдукова з проблем стосовно організаційно-методичних підходів до обліку амортизації основних засобів (Москва, 2006 р.), І.В. Фецьковіч з проблем стратегічного обліку амортизації основних засобів в сільськогосподарських організаціях (Мічурінськ, 2007 р.), Р.І. Іванова з проблем амортизації основних засобів як елементу облікової політики в аграрних формуваннях (Санкт-Петербург, 2007 р.), К.І. Костюков з питань удосконалення амортизаційної політики в сільськогосподарських організаціях (Ставрополь, 2007 р.), Ю.О. Іванова з проблем формування амортизаційної політики в сільському господарстві (Оренбург, 2009 р.), Є.А. Віноградова з проблем обліково-аналітичного вирішення концепції амортизації (Йошкар-Ола, 2009 р.), Р.І. Мамєдов з питань вдосконалення бухгалтерського обліку амортизаційних процесів (Краснодар, 2009), Т.В. Єременко щодо особливостей обліку амортизації (Санкт-Петербург, 2011 р.). Проте лише одна дисертаційна робота виконана в межах спеціальності 08.00.01 – “Економічна теорія”. У даному напрямі працював А.В. Конишев стосовно проблем ролі амортизації в інвестиційному процесі (Самара, 2000 р.). З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що значна кількість дисертацій, які виконуються в межах зазначених спеціальностей, вказує на існування різноманітних підходів до дослідження механізму амортизації. Це дає підстави стверджувати, що тема амортизації є досить актуальною та досліджується в різних галузях науки.

З метою визначення активності досліджень у певний часовий проміжок проведемо аналіз динаміки захистів дисертацій в Україні та Росії (табл. 3, рис. 2, рис. 3).

Таблиця 3. Групування дисертаційних досліджень з питань обліку операцій з нарахування амортизації за роками захисту

Рік	Кількість захищених дисертацій		Загальна кількість
	Україна	Росія	
2000	-	2	2
2001	-	-	-
2002	-	2	2
2003	1	1	2
2004	3	5	8
2005	1	2	3
2006	1	6	7
2007	1	4	5
2008	4	2	6
2009	-	4	4
2010	3	-	3
2011	-	1	1
Разом	14	29	43

Дані табл. 3 свідчать про те, що поява зацікавленості вітчизняних дослідників у проблемах амортизації відбулася після 2002 р., що можна пояснити зростанням

інтересу науковців до питань нарахування амортизації. Також слід зазначити, що російські вчені почали приділяти увагу даній тематиці значно раніше, ще у 2000 році і до сьогодні продовжують досліджувати та вирішувати проблеми щодо обліку операцій з нарахування амортизації.

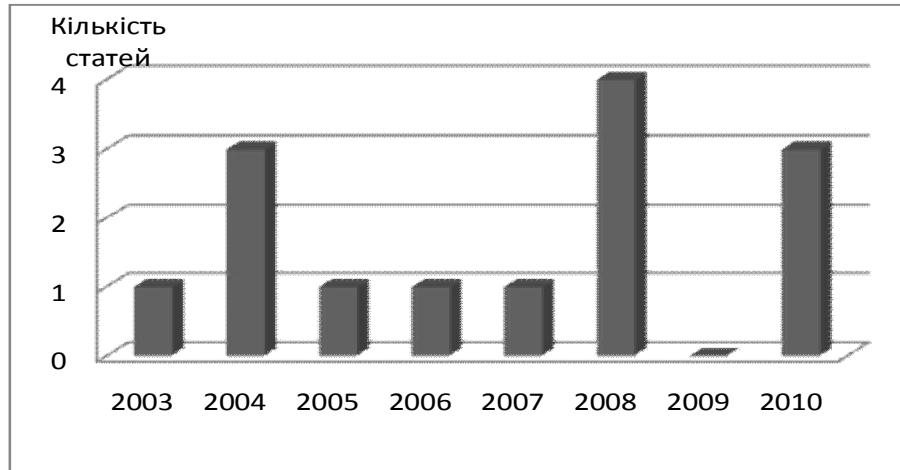


Рис. 2. Динаміка захисту дисертаційних досліджень, присвячених проблемам амортизації (Україна)

Аналіз даних рис. 2 показує, що найбільший інтерес українських вчених до проблем амортизації спостерігається в 2008 р., коли захищено 4 дисертації. Така ситуація зумовлена складним становищем, пов'язаним із необхідністю технічної модернізації виробників, а також із завданням подолання фінансової кризи і труднощами перехідного періоду. Таким чином, саме у 2008 р. науковці приділили проблемам амортизації значну увагу. Однак, з 2005 по 2007 рр., а також у 2003 р. кількість захищених дисертаційних досліджень була відносно низькою. Крім того, в 2009 році дисертаційні роботи з даного напрямку взагалі не виконувалися. Проте, у 2010 році спостерігається активізація наукових досліджень з проблем амортизації, що вказує на актуальність даної проблематики і на сьогоднішній день.

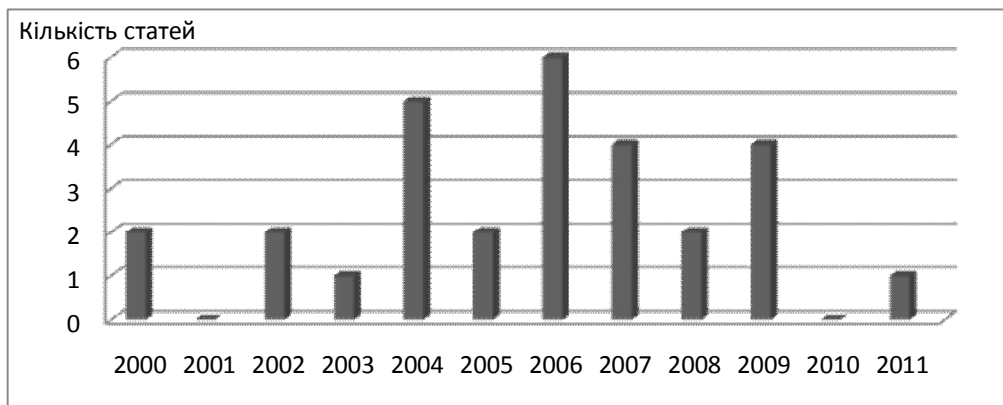


Рис. 3. Динаміка захисту дисертаційних досліджень, присвячених проблемам амортизації (Росія)

Відповідно до даних рис. 3 за період з 2000 по 2011 роки спостерігається періодичне зростання активності дослідження проблем, пов'язаних з амортизацією. Як бачимо, у 2001 та 2010 роках дослідження з даної проблематики не проводилися. Така ситуація може бути пов'язана з відсутністю змін у законодавстві. Проте виходячи з проведеного аналізу, найбільша активність вчених простежується

у 2006 році. Така тенденція вказує на існування значного інтересу російських науковців до проблем амортизації.

Вивчення великої кількості вищезазначених літературних джерел дало можливість проаналізувати стан обліку амортизації і виявити наступні проблемні питання:

- відсутність єдиних підходів до трактування поняття амортизації, що призвело до ототожнення категорій зносу та амортизації;

- проблеми вибору оптимального методу нарахування амортизації;

- відсутність загальноприйнятої методики призвела до того, що показник ліквідаційної вартості основних засобів визначається приблизно і не ґрунтується на будь-яких наукових засадах;

- проблеми визначення строків використання основних засобів;

- сучасна амортизаційна політика не є дієвим інструментом регулювання діяльності суб'єктів господарювання;

- відсутність універсальних форм звітності щодо розкриття інформації про нарахування та використання амортизаційних фондів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що питанням амортизації в наукових дослідженнях та при вирішенні проблем практики ведення бухгалтерського обліку приділена значна увага. Проведені дослідження захищених дисертацій, а також періодичної літератури свідчать про досить високий інтерес до висвітлення не тільки практичних проблем з обліку амортизації, але й значний інтерес наукових досліджень. Однак незважаючи на значну кількість проведених досліджень, на сучасному етапі в Україні існує досить багато проблем щодо нарахування зносу, які є невирішеними в першу чергу у зв'язку зі зміною законодавства. Такий напрям дослідження вважається актуальним, і таким, що заслуговує на увагу науковців, проте, з урахуванням вимог формування капіталу господарювання.

ЩИРСЬКА О.В. – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 17.08.11 р.